

УДК 330.341:338.2:658.152
JEL Classification: O31, O33

DOI: 10.37332/2309-1533.2020.7-8.10

Волощук В.Р.,
канд. екон. наук, керівник навчально-методичного
центру забезпечення якості вищої освіти,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Voloshchuk V.R.,
cand.sc.(econ.), head of educational and methodological
center for quality assurance of higher education,
State Agrarian and Engineering University in Podilia,
Kamianets-Podilskyi

METHODOLOGICAL APPROACHES TO DETERMINING THE EFFECTIVENESS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

Постановка проблеми. Сучасний стан світової економіки характеризується значним посиленням конкуренції. Вирішення питань підвищення рівня інноваційного розвитку підприємств пов'язане із дослідженням основних його складових, за допомогою яких можна здійснювати оцінювання ефективності інноваційної діяльності. Для отримання загальної картини результативності діяльності підприємства інноваційного типу і стану необхідне створення єдиної комплексної оцінки, яка здатна адекватно відобразити ефективність інноваційних процесів на підприємстві.

Систематизація методичних підходів до оцінки інноваційного розвитку суб'єктів господарювання дає можливість: визначити тенденції та динаміку розвитку його рівня, надати об'єктивну оцінку інноваційного потенціалу, виявити фактори і резерви підвищення інноваційного потенціалу з урахуванням спрямованості фінансово-економічної діяльності, намітити шляхи підвищення ефективності інноваційного розвитку підприємств, що підкреслює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для обґрунтування різних аспектів інноваційної діяльності підприємства велике теоретичне та методологічне значення мають наукові напрацювання зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких варто відзначити праці М. П. Войнаренка, В. І. Захарченка, С. М. Ілляшенка, Р. Е. Умерова, Т. М. Пілявоз, А. С. Полянської, О. В. Шебаніної, В. П. Рибачука, І. М. Школи, А. В. Череп, Є. М. Стрілець та ін. [1–15]. В сучасних умовах досліджено критерії оцінювання ефективності інноваційної діяльності, розкрито тенденції розвитку світової економіки та її впливу на структурно-якісні зміни регіональних кластерних систем [1]. Також розглянуто підходи до оцінювання ефективності інноваційних рішень, узагальнено показники, що дозволяють оцінити інноваційні рішення з врахуванням критерію часу; виділено передумови впровадження результатів досліджень на практиці [2, с. 175].

Велика кількість науковців у своїх дослідженнях при вивченні питань оцінювання інноваційної діяльності вважають доцільним чітко розмежовувати поняття «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності. Ефект (від лат. effectus – «виконання, дія») у загальному розумінні – це результат, досягнутий від будь-якого заходу. Під ефективністю слід розуміти здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [3–15].

Проте, незважаючи на значну кількість досліджень з даної проблематики, на сьогодні ще не існує загального підходу до побудови методів та визначення критеріїв стосовно оцінювання ефективності інвестування інноваційної діяльності підприємства, а ступінь розробки цього питання не може забезпечити вирішення проблем та задоволення потреб ефективного розвитку підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення теоретико-методичних підходів визначення ефективності інноваційної діяльності підприємства, дослідження вимог, критеріїв та показників оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вибраний підприємством інноваційний розвиток потребує проведення моніторингу рівня досягнення цілей та оцінювання ефективності прийнятих рішень. Це необхідно для забезпечення виконання стратегічних завдань; виявлення чинників, які зумовлюють відхилення і перешкоди досягнення цілей; діагностики відповідності можливостей

прийнятим інноваційним рішенням; виявлення резервів та напрямків поліпшення діяльності для досягнення цілей інноваційного розвитку.

Для оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства застосовуються різні методологічні підходи щодо визначення критеріїв оцінки та системи показників.

Ефект від реалізації й впровадження інновацій визначається через збільшення обсягів продажу та розмірів прибутку, покращення асортименту та якості продукції, підвищення ефективності використання ресурсів та вдосконалення системи управління й організації виробництвом [4, с. 42].

Варто зазначити, що в сучасних умовах, у вітчизняній економічній літературі розглядаються сучасні теоретичні та практичні аспекти формування інноваційних платформ управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки, проблеми управління розвитком суб'єктів господарювання в турбулентних умовах, моделі та методи інноваційного управління економікою, питання адаптації суб'єктів господарювання до інтеграційних змін [5].

Побоченко Л. М. [6] пропонує оцінку результатів інноваційної діяльності України та її ефективності та виділяє негативні фактори, що стримують інноваційну діяльність України та їх внесок в економічне зростання і фактори, що їй сприяють.

Федоренко В. Г. [7, с. 40] розкриває сутність, форми підприємництва, теоретико-методологічні основи інноваційного розвитку, управління різними сторонами підприємницької діяльності, підготовку інноваційно-інвестиційних проєктів, проблеми забезпечення економічної безпеки, для створення умов сталого розвитку.

Низка авторів [8, с. 66-67; 9, с. 376-377; 10, с. 234-235; 11, с. 81] вважають, що від впровадження інноваційних проєктів можна отримати чотири види ефекту: економічний, науково-технічний, соціальний та екологічний. Це пояснюється тим, що безпосередньо економічні результати від інноваційної діяльності пов'язані з науково-технічним і соціальним ефектами. У свою чергу, ресурсний і екологічний ефекти виникають лише як наслідок науково-технічного прогресу, а тому побічно впливають на економічний ефект від інноваційної діяльності.

На сьогодні розробка і впровадження нововведень у всіх сферах господарської діяльності є головними факторами, що визначають як конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, так і конкурентоспроможність національної економіки загалом. Очевидно, що в умовах економічної, політичної та соціальної кризи в Україні найважливішим завданням державної політики стає створення дієвих механізмів реалізації інноваційної політики на різних рівнях. Слід зазначити, що поряд з визначенням економічної ефективності нововведення необхідно розрахувати величину інноваційних ризиків. Прогнозні оцінки економічного ефекту коригуються з урахуванням ризиків, що виникають при реалізації інноваційної діяльності.

Підвищення активності інноваційної діяльності безпосередньо сільськогосподарських підприємств є однією з головних передумов стабільності та сталого розвитку аграрного сектору економіки, оскільки це дозволяє не лише змінити характер виробничої діяльності, але і наповнити її новим значенням і практичним змістом. За таких умов господарюючі суб'єкти повинні обирати розвиваючу ринкову стратегію функціонування, яка стає визначальним чинником досягнення економічного лідерства, важливим інструментом у конкурентній боротьбі.

Для ефективного функціонування сільського господарства необхідним є постійне поновлення продукції, впровадження нових методів управління та сучасних технологій, формування повноцінної інфраструктури. Важливо проводити екологічне оцінювання та враховувати вплив інновацій на розв'язання проблем охорони довкілля при реалізації інноваційних проєктів, які можуть змінювати рівень екологічної безпеки території. Екологічний ефект оцінюється за допомогою системи відносних показників, які характеризують: зниження викидів в атмосферу, воду, ґрунт; зменшення кількості відходів виробництва і можливість вторинної їх переробки; покращення екологічності вироблених продуктів; ергономічності товарів (рівень шуму, вібрації, електромагнітного випромінювання); підвищення відповідальності і зниження штрафів за порушення екологічного законодавства та інших нормативних документів тощо [9, с. 377].

Науково-технічний ефект полягає у прирості практично орієнтовних (прикладних) науково-технічних знань і умінь. Кількісна оцінка даного виду ефекту достатньо ускладнена, хоча формалізовані і захищені практично орієнтовані знання підлягають вартісній оцінці (патенти, ноу-хау тощо), в основному ж його можна оцінити лише опосередковано.

На етапах практичного використання науково-технічний ефект інноваційної діяльності можна оцінити шляхом оцінки таких показників: підвищення науково-технічного рівня виробництва; підвищення організаційного рівня виробництва; кількість зареєстрованих охоронних документів; збільшення частки використання нових інформаційних технологій; збільшення частки нових технологічних процесів; зростання кількості і статусу науково-технічних публікацій; підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції [10, с. 234].

Погоджуємось із думкою О. В. Шибаніної та В. П. Рибачука [11], що при визначенні пріоритетів забезпечення та регулювання інноваційного розвитку необхідно проводити аналіз стану, динаміки та ефективності економіки, враховувати науково-інноваційне забезпечення, тенденції розвитку

підприємництва та механізми інноваційної трансформації, концептуальні засади розбудови інституцій, науково обґрунтовані пропозиції формування інноваційної моделі розвитку аграрного сектора економіки.

Проведення оцінки інноваційного розвитку підприємства з метою визначення рівня ефективності від впроваджених інновацій потребує чітко сформованої системи кількісних показників, які повинні відповідати специфіці господарської діяльності підприємства для інформування стейкхлдерів, залучених до інноваційних процесів на підприємстві, про якість отриманих результатів. При проведенні аналізу різних методичних підходів з оцінки інноваційного розвитку підприємства необхідно визначити інструментарій оцінювання інноваційних дій на підприємстві, прийомів застосування часткових показників оцінки інновацій за будь-яким напрямком оцінювання результатів від впровадження нововведень на підприємстві (технічних, економічних, ресурсних, маркетингових, соціальних напрямків, тощо) та прийомів експертного опитування [11].

На основі вивчення ключових критеріїв у складі кожної групи О. І. Маслак та Л. А. Квятковська [13] пропонують складати матрицю спрямованої стратегії в системі координат SPACE та будувати вектор позиції підприємства, що оцінюється. Положення вектора визначає тип рекомендованої стратегії (консервативна, захисна, конкурентна, агресивна) для зміцнення конкурентних позицій.

Оцінювання стратегічного потенціалу передбачає досягнення місії і цілі; критерії оцінювання (кількісний аналог цілей); фактори впливу (елементи об'єкта управління та їх зв'язки, на які чиниться вплив для досягнення встановлених цілей); методи оцінювання; ресурси, що використовуються для оцінювання (матеріальні й фінансові ресурси, соціальний та організаційний потенціали, використання яких реалізує обраний метод управління та забезпечує досягнення поставлених цілей).

Тому в дослідженні Р. Е. Умерова [14, с. 114] для більш точного визначення ефективності інвестиційно-інноваційних проєктів рекомендовано застосовувати систему порівняльно-аналітичних показників оцінки ефективності інноваційної діяльності, що розділена на три такі групи: ефективності нововведень та інвестиційних проєктів – аналіз впливу реалізації нововведень проєктів на ефективність господарської діяльності підприємства; фінансової ефективності нововведень та інвестиційних проєктів – аналіз впливу реалізації нововведень на ефективність фінансової діяльності підприємства; інвестиційної ефективності нововведень та інвестиційних проєктів – аналіз впливу реалізації нововведень на ефективність інвестиційної діяльності підприємства. Уся сукупність показників виробничої, фінансової та інвестиційної ефективності нововведень та інвестиційних проєктів створює систему показників економічної ефективності.

Для об'єктивної оцінки інноваційної діяльності підприємств можна використати бенчмаркінг (benchmark), який полягає у вивченні і впровадженні кращих методів ведення бізнесу, механізм порівняльного аналізу ефективності роботи однієї компанії з показниками інших, більш успішних фірм. Перевагою даного підходу є використання відпрацьованих та перевірених практикою методів, що у свою чергу сприяє зниженню ризику в процесі оцінювання, забезпечує скорочення тимчасових фінансових витрат, дає можливість сформувати власну команду внутрішніх консультантів.

Однак застосування бенчмаркінгу для оцінювання інноваційної діяльності підприємств містить і ряд недоліків [15, с. 221]: використання існуючих і схвалених «базових параметрів» відомих (передових) підприємств без змін може привести до отримання невірних результатів оцінювання, оскільки умови функціонування підприємств відрізняються; зниження уваги до обслуговування і задоволення потреб клієнтів; неузгодженість пропонованих методів зі стратегією підприємства, не підтримання його цілей чи постановка завдань, що мають занадто розмиті межі.

Систематизація підходів на основі часової моделі [2, с. 176-179] дала можливість зробити висновок, що оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства за короткостроковим критерієм орієнтоване на дослідження ефективності діяльності підприємства. Середньострокові критерії ґрунтуються на оцінці рівня конкурентоспроможності інноваційних рішень; довгострокові критерії виступають передумовами інноваційного розвитку підприємства.

Аналіз наукових джерел [1–15] показав, що основною проблемою формування критеріїв оцінки ефективності інноваційної діяльності є відсутність чіткого розмежування самих критеріїв та показників, які до них відносяться.

Використовуючи систематизацію підходів на основі часової моделі, розглянемо динаміку впровадження інновацій на підприємствах на основі даних табл. 1.

Як видно із даних табл. 1, частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств упродовж 2010–2019 рр. зросла на 2,3 в.п., однак в порівнянні з попереднім роком зменшилась на 1,8 в.п., що свідчить про нестійку тенденцію росту. Аналогічні зміни спостерігаємо за кількістю впроваджених у виробництво нових технологічних процесів, що зросли на 13,5%. Найкращий результат спостерігаємо при впровадженні нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів, значення якого збільшилось на 78,9%, що вказує на домінування процесових інновацій. Слід відмітити негативні результати щодо скорочення кількості

упроваджених видів інноваційної продукції на 10,8% і відповідно зменшення частки обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) на 2,5 в.п.

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

	Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств, %	Кількість запроваджених у виробництво нових технологічних процесів, одиниць	З них нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів	Кількість запроваджених у звітному році видів інноваційної продукції (товарів, послуг), одиниць	З них нових видів машин, обладнання	Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств, %
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2015	15,2	1217	458	3136	966	1,4
2016	16,6	3489	748	4139	1305	...
2017	14,3	1831	611	2387	751	0,7
2018	15,6	2002	926	3843	920	0,8
2019	13,8	2318	857	2148	760	1,3
Відношення 2019 р. до 2010 р., %	-	113,5	178,9	89,2	114,6	-

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Інноваційні процеси тісно пов'язані із витратами на нововведення (табл. 2).

Таблиця 2

Витрати підприємств за напрямками інноваційної діяльності

Роки	Частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	Витрати на інновації, млн грн	У тому числі за напрямками					
			наукові дослідження і розробки (НДР)	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	придбання машин обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР			
			млн грн	млн грн	млн грн	млн грн	млн грн	млн грн
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	5051,7	1855,8
2015	17,3	13813,7	2039,5	1834,1	205,4	84,9	11141,3	548,0
2016	18,9	23229,5	2457,8	2063,8	394,0	64,2	19829,0	878,4
2017	16,2	9117,5	2169,8	1941,3	228,5	21,8	5898,8	1027,1
2018	16,4	12180,1	3208,8	2706,2	502,6	46,1	8291,3	633,9
2019	15,8	14220,9	2918,9	2449,9	469,0	37,5	10185,1	1079,4
Відношення 2019р до 2010р, %	-	176,7	292,9	299,3	263,6	26,4	201,6	58,1

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Із даних табл. 2 відмічаємо тенденцію збільшення частки кількості інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, та зростання витрат на інноваційну діяльність. За аналізований період бачимо, що у 2019 р. найбільший обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності було спрямовано на придбання машин, програмного забезпечення та обладнання, сума становить 10185,1 млн грн, а їх частка до загального обсягу витрат на інновації становить 71,6% та на наукові дослідження і розробки (НДР) 2918,9 млн грн з часткою 20,5% з домінуванням на внутрішні НДР. Спостерігаємо скорочення витрат на придбання інших зовнішніх знань на 1,4% та інших витрат на 15,5%. Тобто можна стверджувати про тенденцію зростання витрат на оновлення техніки і програмні продукти, а також на внутрішні НДР.

Показники фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств

	Витрати на інновації, млн грн	У тому числі за рахунок			
		власних коштів підприємств	коштів державного бюджету	коштів інвесторів-нерезидентів	коштів інших джерел
		млн грн	млн грн	млн грн	млн грн
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0
2019	14220,9	12474,9	556,5	42,5	1147,0
Відношення 2019 р. до 2010 р., %	176,7	261,2	639,6	1,8	148,5

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Дані табл. 3 свідчать, що за аналізований період відмічаємо тенденцію зростання загальної суми витрат з 8045,5 млн грн у 2010 році до 14220,9 млн грн у 2019 р. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є власні кошти підприємств. Витрати на інновації за рахунок власних коштів підприємств у 2010 році становили 4775,2 млн грн, а у 2019 р. – 12474,9 млн грн, тобто зросли в 2,6 рази. Питома вага витрат на інновації за рахунок власних коштів по відношенню до загального обсягу витрат на інновації зросла на 28,3 в.п. з 59,4% у 2010 р. до 87,7% у 2019 р. Витрати на інновації за рахунок коштів державного бюджету у 2010 р. становили 87 млн грн, а у 2019 році – 556,5 млн грн, відмічаємо тенденцію зростання у 6,4 рази, а їх частка у загальних витратах виросла на 2,8 в.п. Витрати на інновації за рахунок коштів інших джерел зросли в абсолютному вираженні на 48,5%, але їх питома вага зменшилась 1,5 в.п. Витрати на інновації за рахунок коштів інвесторів-нерезидентів у 2019 р. в порівнянні з 2010 р. знизилася на 98,2 %, що вказує на зменшення зацікавленості іноземних інвесторів та інвестиційної привабливості фінансування інноваційної діяльності підприємств. Показники чистого прибутку підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності наведені в табл. 4.

Згідно даних табл. 4, сума чистого прибутку протягом 2010–2019 рр. зменшилась на 98,2%. Питома вага підприємств, які одержали прибуток, на кінець 2019 р. становить 76,7% і зросла на 19,4 в.п. в порівнянні з 2010 р., а питома вага підприємств, які отримали збиток, складає 23,3% і скоротилась, відповідно, на 19,4 в.п. Отже, в загальному слід відмітити скорочення кількості збиткових підприємств та підвищення ефективності діяльності в цілому. Джерелом власних коштів є прибутки, які в динаміці суттєво зменшились і відповідно скоротились можливості вести інноваційну діяльність. Ті ж підприємства, що отримують прибуток, не поспішають вкладати в інновації діяльність оскільки вона більш ризикована, порівняно з іншими видами діяльності.

Таблиця 4

Чистий прибуток (збиток) підприємств у 2010–2019 рр.

	Роки	Усього		
		чистий прибуток (збиток), млн грн	підприємства, які одержали прибуток	підприємства, які одержали збиток
			фінансовий результат, млн грн	
Всього по економіці	2010	13906,1	155197,6	141291,5
	2015	-373516,0	352980,4	726496,4
	2016	29705,0	396745,4	367040,4
	2017	168752,8	515460,6	346707,8
	2018	288305,5	584358,0	296052,5
	2019	254,6	349,4	94,8
Відношення 2019 р. до 2010 р., %		1,8	0,2	0,07

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Розглянемо показники рівня рентабельності підприємств та проведемо оцінку фінансових результатів діяльності різних за розмірами підприємств на основі даних наведених в табл. 5.

Таблиця 5

Рівень рентабельності операційної та всієї діяльності великих, середніх, малих та мікро-підприємств, %

Усього	Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств					Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств				
		Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
			великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
	2010	4,0	3,9	5,0	1,8	-3,5	0,5	0,2	2,3	-5,7	-13,9
	2015	1,0	4,0	0,0	-4,2	-8,2	-7,3	-7,0	-5,0	-13,6	-20,4
	2016	7,4	8,8	6,9	5,2	-0,4	0,6	2,4	0,7	-3,6	-11,7
	2017	8,8	11,2	7,3	6,5	2,4	3,0	5,2	3,1	-2,0	-8,0
	2018	8,1	9,1	7,0	8,3	4,7	4,5	5,2	4,6	2,7	-1,8
	2019	10,2	10,3	10,0	10,7	9,3	7,6	6,8	8,6	7,0	3,3
Відхилення 2019 р. від 2010 р., +/-		6,2	6,4	5,0	8,9	12,8	7,1	6,6	6,3	12,7	17,2

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Згідно даних Державної служби статистики України, рівень рентабельності операційної діяльності підприємств зріс на 6,2 в.п., а всієї на 7,1 в.п., що є результатом зменшення збитковості. Якщо аналізувати рівень рентабельності підприємств за розмірами, то потрібно відмітити зростання у всіх категорій, однак значно вищі темпи росту ефективності мікро- та малих підприємств. Слід відмітити, що досягнутий рівень рентабельності операційної і всієї діяльності майже однаковий у 2019р. у всіх за розмірами, але найнижчий у мікро-підприємств. Таким чином, можна відмітити незначні можливості за рахунок власних коштів та необхідність диверсифікації джерел фінансування всіх за розмірами підприємств для подальшого інноваційного розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Визначено, що ефективність інноваційного розвитку підприємства залежить від об'єктивної та адекватної його оцінки. Для всебічного охоплення та

врахування різних аспектів діяльності підприємства у процесі прийняття управлінських рішень та реалізації інноваційної стратегії розвитку доцільним, на нашу думку, є використання сукупності розглянутих методичних підходів, доповнюючи їх іншими критеріями та збалансованими показниками, які б відповідали специфіці інноваційної діяльності підприємства, типу галузі та ряду інших факторів, пріоритетність яких визначає для себе окремо кожне підприємство в залежності від мети та напрямів оцінювання. Це дасть змогу оцінити результати роботи підприємства як в поточному періоді, за підсумками реалізованих інноваційних рішень, так і на середньо- та довгострокову перспективу.

Проаналізувавши динаміку фінансування витрат на інновації, встановлено, що інвестиції в інновації відіграють важливу роль для національної економіки України. Рівень активності впровадження інновацій свідчить про незначну та нестійку тенденцію росту. Найкращий результат спостерігаємо при впровадженні нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів, що вказує на домінування процесових інновацій.

Узагальнення методичних підходів є основою виявлення напрямів інноваційного розвитку, розробки заходів підвищення ефективності діяльності підприємств з урахуванням рівня конкурентоспроможності, специфіки діяльності суб'єкта господарювання, внутрішнього та зовнішнього середовища.

Вважаємо, що до результативності інноваційної діяльності підприємства необхідно включати витрати на нововведення. За аналізований період відмічаємо тенденцію збільшення витрат інноваційної діяльності. Визначено, що найбільший обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності спрямовано на придбання машин, програмного забезпечення та обладнання. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є витрати власних коштів підприємств.

Чистий прибуток за 2010–2019 рр. суттєво скоротився. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств зріс на 6,2 в.п., але значно вищі темпи росту характерні для мікро- і малих підприємств, що свідчить про вищу інноваційність та окупність витрат.

Методологія оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства потребує подальшого поглиблення дослідження та розвитку з урахуванням недоліків і переваг вже існуючих методик з метою визначення єдиної чіткої системи критеріїв та показників.

Література

1. Войнаренко М. П. Тенденції і перспективи розвитку потенціалу регіональних кластерів за умов цифровізації суспільства. *Регіональна економіка*. 2019. № 4. С. 28-35
2. Полянська А. С. Сучасні підходи до оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 684. С. 175-180.
3. Череп А. В., Стрілець Є. М. Ефективність як економічна категорія. *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1727> (дата звернення: 10.11.2020).
4. Донець О. В. Зміст економічних категорій «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності. *Технологический аудит и резервы производства*. 2013. № 5/3(13). С. 42-44.
5. Інноваційні платформи управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки : кол. монографія / за ред. В. В. Прохорової ; Українська інженерно-педагогічна академія. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2020. 293 с.
6. Побоченко Л. М. Вплив інноваційного середовища на конкурентоспроможність економіки України. *Стратегія розвитку України*. 2019. № 2. С. 71-78.
7. Інвестиційно-інноваційний розвиток підприємницької діяльності в Україні : монографія / Федоренко В. Г., Куліков П. М., Тімофєєв Ю. Е., Рижаківа Г. М., Василенко Л. О. ; за ред. В. Г. Федоренка. Київ : «ДКС Центр», 2019. 430 с.
8. Школа І. М., Бутирська І. В. Інноваційний менеджмент : навчальний посібник. Чернівці : Книги XXI, 2010. 312 с.
9. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
10. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник. Суми : Університетська книга, 2010. 334 с.
11. Шибаніна О. В., Рибачук В. П. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки: пріоритети забезпечення та регулювання : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 211 с.
12. Пілявов Т. М. Методологічні підходи щодо оцінювання інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1085&p=1> (дата звернення: 05.11.2020).
13. Маслак О. І., Квятковська Л. А. Основні етапи оцінювання стратегічного потенціалу підприємства. *Регіональна економіка*. 2012. № 1. С. 91-97.
14. Умеров Р. Е. Принципи і методи оцінювання ефективності інноваційної діяльності малого й середнього бізнесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 11. С. 108-115.
15. Водянюк Х. Я., Симак А. В., Яськів М. І. Сучасні підходи до оцінювання ефективності інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. *Проблеми формування та розвитку*

інноваційної інфраструктури : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 45-й річниці започаткування діяльн. Ін-ту економіки та менедж.; 40-й річниці каф. економіки п-ва та інвестицій (Львів, 19-21 трав. 2011 р.). Львів : Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2011. С. 221-223.

16. Наукова та інноваційна діяльність України за 2019 рік : статистичний збірник / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2020).

References

1. Voinarenko, M.P. (2019), "Trends and prospects for the development of regional clusters' capacity in a society's digitalization", *Rehionalna ekonomika*, no. 4, pp. 28-35.
2. Polianska, A.S. (2010), "Current approaches to evaluating the effectiveness of innovative activity of the enterprise", *Visnyk Nats. un-tu "Lviv. Politekhnik"*, no. 684, pp. 175-180.
3. Cherep, A.V. and Strilets, Ye.M. (2013), "Efficiency as an economic category", *Efektivna ekonomika*, no. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727> (access date November 10, 2020).
4. Donets, O.V. (2013), "The content of the economic categories "effect" and "efficiency" of innovation activity", *Tekhnologicheskiiy audit i rezervy proizvodstva*, no. 5/3(13), pp. 42-44.
5. Prokhorova, V.V. (ed.) (2020), *Innovatsiini platformy upravlinnia ekonomichnymy protsesamy v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky* [Innovative platforms for managing economic processes in the context of digitalization of the economy], monograph, Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia, Vyd-vo Ivanchenka I. S., Kharkiv, Ukraine, 293 p.
6. Pobochenko, L.M. (2019), "The influence of the innovative environment on competitiveness economy of Ukraine", *Stratehiia rozvytku Ukrainy*, no. 2, pp. 71-78.
7. Fedorenko, V.H., Kulikov, P.M., Timofieiev, Yu.E. et al. (2019), *Investytsiino-innovatsiinyi rozvytok pidpriemnytskoi diialnosti v Ukraini* [Investment and innovative development of entrepreneurial activity in Ukraine], monograph, "DKS Tsent", Kyiv, Ukraine, 430 p.
8. Shkola, I.M. and Butyrskaya, I.V. (2010), *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management], Knyhy XXI, Chernivtsi, Ukraine, 312 p.
9. Zakharchenko, V.I., Korsikova, N.M. and Merkulov, M.M. (2012), *Innovatsiinyi menedzhment: teoriia i praktyka v umovakh transformatsii ekonomiky* [Innovation management: theory and practice in the conditions of transformation of economy], tutorial, Tsent uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 448 p.
10. Illiashenko, S.M. (2010), *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management], Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, 334 p.
11. Shebanina, O.V. and Rybachuk, V.P. (2019), *Innovatsiinyi rozvytok ahrarynoho sektora ekonomiky: priorytety zabezpechennia ta rehuliuвання* [Innovative development of the agricultural sector of the economy: priorities for provision and regulation], monograph, MNAU, Mykolaiv, Ukraine, 211 p.
12. Piliavoz, T.M. (2012), "Methodological approaches to assessing the innovative development of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, no. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1085&p=1> (access date November 05, 2020).
13. Maslak, O.I. and Kviatkovska, L.A. (2012), "The main stages of enterprises' strategic potential evaluating", *Rehionalna ekonomika*, no. 1, pp. 91-97.
14. Umierov, R.E. (2011), "Principles and methods of estimation of efficiency of innovative activity of small and medium business", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 11, pp. 108-115.
15. Vodiano, Kh.Ya., Symak, A.V. and Yaskiv M.I. (2011), "Current approaches to evaluating the effectiveness of innovative activity of machine-building enterprises", *Problemy formuvannia ta rozvytku innovatsiinoi infrastruktury: tezy dop. mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 45-i richnytsi zapochatkuvannia diialn. In-tu ekonomiky ta menedzh.; 40-i richnytsi kaf. ekonomiky p-va ta investytsii* [Problems of formation and development of innovation infrastructure : theses of reports of the international scientific and practical conf., dedicated to the 45th anniversary of the beginning of the Institute of Economics and Management; 40th anniversary of the Department of Enterprise Economics and Investment], (Lviv, 19-21 May 2011), Vydavnytstvo NU "Lvivska politekhnik", Lviv, Ukraine, pp. 221-223.
16. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Scientific and innovative activity of Ukraine of 2019: statistical collection", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date November 01, 2020).